

Convergențe româno-spaniole în perioada de la Renaștere la Modernism

Oana Andreia SÂMBRIAN

- rezumat -

Structurată în nouă capitole, la care se adaugă concluziile, bibliografia și lista anexelor, lucrarea *Convergențe româno-spaniole în perioada de la Renaștere la Modernism* tratează evoluția relațiilor româno-spaniole în secolele XVI-XVIII, evoluție ce s-a manifestat la toate nivelurile, de la cel politico-militar la cel social.

Imaginea Spaniei și a Țărilor Române a fost receptată nu numai în documentele oficiale, ci și prin intermediul literaturii, ceea ce a lărgit semnificativ sfera de penetrare a informației. Pentru a înțelege într-o măsură cât mai mare Spania acelei perioade au fost necesare numeroase incursiuni și permanente raportări la istoria politică, socială, religioasă și festivă a Spaniei, la memoria ei colectivă prezentă în cronică, avize, piese de teatru, relatări de călătorie.

Primul capitol, *Secolul de aur spaniol între teorie și concept*, vizează ilustrarea principalelor probleme ce apar în stabilirea cu exactitate a întinderii în timp a Secolului de aur spaniol, căruia i-ar corespunde veacurile XVI-XVII. De asemenea, sunt analizate denumirile diferite ale segmentului delimitat de Renaștere și Baroc, de la sintagma *Secol de aur* la *Secolele de aur*. Sunt prezentate, în acest sens, principalele teorii în domeniu, de la *Dicționarul Academiei Regale Spaniole* sau cel al Mariei

Moliner, până la cercetători consacrați ai perioadei, precum Marcelin Defourneaux, Barolomé Bennassar, Francisco Rico etc.

În *Realizări și provocări ale istoriografiei românești despre relațiile româno-spaniole (sec. XVI-XVIII)*, sunt cuprinse realizările în domeniu ale hispaniștilor români, de la Alexandru Popescu-Telega, Paul Alexandru Georgescu, cel care a realizat o monografie a teatrului spaniol clasic, George Călinescu și ale sale *Impresii asupra literaturii spaniole*, Alexandru Ciorănescu, ale cărui preocupări l-au împins la publicarea primelor fragmente despre relatările militarului de secol XVI Diego Galán despre bătălia de la Călugăreni din anul 1595, fragmente traduse ulterior din limba franceză și publicate în volumul al III-lea din colecția *Călători străini despre Țările Române*, coordonat de Maria Holban. Nu în ultimul rând, capitolul semnalează lucrările lui Eugen Denize despre Spania, precum și un număr relevant de articole ce au avut ca obiect studierea diverselor aspecte ale relațiilor româno-spaniole, precum și actualele tendințe în domeniu, reprezentate de organizarea de congrese și teme de cercetare comune româno-spaniole vizând realitățile secolelor XVI-XVII, teme abordate de grupuri mixte de cercetători români și spanioli.

Capitolul al III-lea, „*Să înțelegem Spania*”: *realități politice, sociale, religioase și multietnice* debutează cu motivarea istoriei Spaniei din perspectiva determinismului geografic și a prezentării istoriei aparte a peninsulelor. De asemenea, se atrage atenția asupra situației Spaniei în secolele XVI-XVII, începând cu crearea imperiului colonial spaniol, continuând cu convulsiile sociale determinate de preluarea puterii de către Carol Quintul, nepot al Regilor Catolici, ce nu fusese educat în Spania și care nu cunoștea limba castiliană, apariția și demonizarea Inchiziției, până

la redarea conflictelor interetnice și explicarea acestora din perspectiva unor istorici care le-au studiat în detaliu, precum Bartolomé Bennassar sau Joseph Pérez.

Rapoartele politice spaniole, luate în discuție în capitolul *Politica externă a Spaniei și relațiile cu Țările Române*, au surprins activitatea dinamică a Țărilor Române din secolele XVI-XVII, informațiile transmise de către iezuitul Alfonso Carrillo de la curtea lui Sigismund Báthory la sfârșitul secolului al XVI-lea, unde spaniolul se afla în calitate de confesor al principelui, constituind o bună dovadă a mentalului colectiv iberic asupra spațiului românesc. Totodată, capitolul prezintă avize inedite despre realitățile transilvane ale secolului al XVII-lea, publicate pe parcursul aceluiași veac în Spania și reproduse din fondurile Bibliotecii Naționale de la Madrid.

Imaginea lui Gabriel Bethlen în spațiul spaniol reconstituie imaginea de care acest principe s-a bucurat în mentalul spaniol baroc. Pornind de la relatările ducelui Diego de Estrada, sosit în Transilvania ca maestru de ceremonii la curtea de la Alba Iulia (1628-1630), personaj cvasi necunoscut în istoriografia românească, pe care Eugen Denize îl menționa în treacăt în cartea sa despre *Relațiile româno-spaniole până la începutul secolului al XIX-lea*, capitolul le analizează în detaliu, contrastându-le cu evenimentele politice ale vremii, cu scopul de a le verifica autenticitatea. Ulterior, accentul se deplasează asupra elementelor de istorie culturală și vestimentară pe care Estrada le prezintă, recreând astfel spațiul cultural de zi cu zi al Transilvaniei primei jumătăți a secolului al XVII-lea. În continuare, sunt prezentate aserțiunile scriitorului și diplomatului Francisco de Quevedo despre poziția pe care Bethlen a adoptat-o în timpul războiului

de treizeci de ani, principelui transilvan aducându-i-se numeroase critici din partea lui Quevedo, în special în lucrarea acestuia, *Mundo caduco* (trad. *Lume efemeră*).

Capitolul al VI-lea, *Imaginea Țărilor Române în relatările călătorilor și intelectualilor spanioli*, înfățișează relatările lui Diego Galán despre bătălia de la Călugăreni din 1595, lucrarea reproducând mai multe citate ale lui Galán decât colecția de *Călători străini*, întrucât traducerea noastră s-a realizat direct după originalul spaniol, nu după varianta franceză a lui Ciorănescu, așa cum s-a întâmplat în cazul colecției de *Călători*. Totodată, sunt analizate informațiile arhitectului Alfonso Chacón despre columna lui Traian, pe baza gravurilor cărții spaniolului, publicată la Roma în 1616, precum și a referirilor acestuia la valahi, moldoveni și transilvani, pe care îi considera urmași ai dacilor. Urmează prezentarea unui călător necunoscut la noi, Pedro Cubero, ce a traversat Transilvania în perioada 1670-1679, făcând diverse aprecieri despre modul de viață al transilvănenilor, precum și studiile lingvistului Lorenzo Hervás y Panduro despre originea latină a limbii române.

Reprezentările teatrale ale pieselor cu subiecte preluate din spațiul românesc constituie subiectul capitolului *Imaginea Țărilor Române în literatura spaniolă cu caracter istoric*, una dintre contribuțiile originale ale lucrării în ilustrarea convergențelor hispano-române din perioada Secolului de aur, din cel puțin două motive. Pe de o parte, deoarece astfel s-au putut actualiza informațiile despre autorul piesei *Renumitul principe transilvan* (*El prodigioso príncipe transilvano*), pe baza celor mai recente cercetări în domeniu ale hispaniștilor consacrați. Pe de alta, pentru că s-au putut aduce o serie de informații noi, necunoscute spațiului românesc despre alte piese

de teatru, precum *Regele fără regat* (*El rey sin reino*) a lui Lope, unde s-a făcut remarcată figura lui Iancu de Hunedoara sau piesa lui Quevedo, *Cum trebuie să se comporte primul ministru* (*Cómo ha de ser el privado*), care îl are printre protagoniști pe ambasadorul transilvan. Astfel, prin intermediul documentelor inedite folosite, s-a reușit identificarea de noi problematice ale relațiilor româno-spaniole, mult prea puțin abordate până acum, atât în România, cât și în Spania.

Imaginea Spaniei la cronicarii români (secolele XVI-XVIII) dedică un amplu studiu informațiilor despre Spania în opera cronicarilor români, grupându-le în mai multe categorii: Spania romană, Spania vizigotă și Spania contemporană. Capitolul debutează cu analiza evenimentelor înfățișate de Miron și Nicolae Costin, continuând cu Dimitrie Cantemir, cronicari ce dedică în operele lor o atenție sporită evenimentelor din lumea hispanică. Ultima parte a capitolului cuprinde cronicile așa-zis minore, în care informațiile despre Spania sunt disparate: *Cronica lui Azarie*, Grigore Ureche, Constantin Cantacuzino, Ioan Neculce, *Cronica Ghiculeștilor*, *Cronica anonimă a Țării Românești*, Radu Popescu. Notele cronicarilor sunt permanent examinate și contrastate cu evenimentele istorice, cu scopul de a le descoperi veridicitatea sau a sublinia eventualele erori de interpretare sau de transmitere a informației.

Receptarea modelului cultural spaniol în spațiul românesc în secolul al XVIII-lea cuprinde două părți distincte. În prima dintre ele, este dezbătută pe larg prima traducere în limba română a unui roman spaniol. Este vorba despre *Ceasornicul Domnilor*, operă a renescentistului Antonio de Guevara, tradusă parțial în limba română de cronicarul Nicolae Costin. Lucrarea noastră descrie și interpretează cele cinci manuscrise ale

traducerii lui Costin care s-au mai păstrat. Ulterior, *Ceasornicul Domnilor* este analizat prin comparație cu *Învățăturile lui Neagoe Basarab*, ținând cont de caracterul parenetic al celor două opere, ambele redactate în secolul al XVI-lea. Comparația a determinat reliefația viciilor și virtuților principilor, comune culturilor occidentală și bizantină. Cea de-a doua parte a capitolului se axează pe înfățișarea și descrierea detaliată a cărților spaniole din biblioteca stolnicului Constantin Cantacuzino, a autorilor și a manierei în care unele dintre aceste cărți au ajuns în posesia stolnicului.

Subiectul lucrării *Convergențe româno-spaniole în perioada de la Renaștere la Modernism* a fost ales și structurat cu intenția fermă de a depăși limitele unei viziuni istorice tradiționale și unilaterale, punând accent asupra tehnicilor și materiei prime a istoriei culturale, istoriei mentalităților, filologiei, filosofiei, bibliologiei și teologiei.